

T.B.M.M.
HALKLARIN DEMOKRATİK PARTİSİ
Grup Başkanlığı

Sayı: 18212
Tarih: 21.04.2022

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmede Yer Alan Çekincelerin Kaldırılması Hakkında Kanun Teklifi ve gerekçesi ilişikte sunulmuştur.

Gereğini saygılarımızla arz ederiz. 21.04.2022

Meral DANIŞ BEŞTAŞ
Siirt Milletvekili
HDP Grup Başkanvekili

Hakkı Saruhan OLUÇ
İstanbul Milletvekili
HDP Grup Başkanvekili

TBMM BAŞKANLIĞI		
Tali Komisyon	Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler	
Esas Komisyon	Dışişleri	
Tarih: 22 Nisan 2022		Esas No: 2/4415

İDARE
KARAGÖZLÜ KAYMAKAMLIĞI
21 Nisan 2022
Numara:

21 Nisan 2022
1004271

GENEL GEREKÇE

Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ardından her yıl 20 Kasım tarihi, Dünya Çocuk Hakları Günü olarak kabul edilmektedir. Ancak ne var ki Türkiye'de çocukluk haklarından mahrum pek çok çocuk, yaşlarından büyük sorunlarla yaşamak zorunda bırakılmaktadır.

Çocukların mağduriyeti pek çok mesele ile gündeme gelmiş olup önleyici tedbirlerin alınmadığı ve çocukların geleceklerinin ellerinden alındığı pek çok hadiseye tanıklık etmekteyiz. Kuşkusuz çocukların yaşadıkları mağduriyet ve yoksunluklar onların gelecek evrenini belirlemektedir. Türkiye'de milyonlarca çocuğun yaşadığı olumsuz şartlar ve maruz bırakıldıkları yoksunlukların temel sebeplerini, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 3 maddesine konulan çekincelerde açıklıkla görmek mümkündür.

Sözleşme'nin 17 inci maddesinde yer alan ve çocukların kitle iletişim araçları ile gelişimlerinin uygun koşullarda sağlanmasına ve anadilini öğrenmesine yönelik düzenlemelere konulan çekince; çocuğun kendi öz benliği ile ilintili her türlü bağdan yoksun bırakılmasının tezahürüdür. Yine *"çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi; insan haklarına ve temel özgürlüklere, saygısının geliştirilmesi; çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi; çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması; doğal çevreye saygısının geliştirilmesi"* hükümlerini kapsayan 29 uncu ve *"soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz."* hükmünün yer aldığı 30 uncu maddeye konulan çekinceler; çocuğun doğuştan gelen haklarının ve dolayısıyla benliklerinin yok sayılmasının açık izahıdır.

Türkiye tarafından konulan her 3 çekincenin de çocuğun doğduğu ve varlığını etkileyecek en önemli 3 vurguyu barındırması ve geçmişini yok sayan, geleceğine ket vurduran haklarından mahrum bırakılması, başkaca mağduriyetlerin de önünü açmaktadır.

Nitekim önceki yılın verilerine göre yaklaşık 17 milyon civarındaki çocuğun önemli bir bölümü açlık ve yoksullukla yaşamaya zorlanmakta, pek çoğu güvencesiz koşullarda kayıt dışı çalışmakta ve %70'e varan oranlarda çocuk ise eğitimden mahrum bırakılmaktadır. Pandemi koşullarında artan yoksulluk, okulların uzun bir dönem kapalı olması, ülkenin içinde bulunduğu ağır ekonomik kriz gibi etkenlerin en çok çocukları etkilediği bilinmektedir. Çocukların maruz kaldığı tek sorun ne yazık ki güvencesiz çalışma koşulları değildir. Çocuklar çok yoğun bir biçimde cinsel istismar, şiddet, eziyet gibi en ağır hak ihlallerinin de mağdurdurlar.

Yine Adalet Bakanlığı'nın güncel olmayan verilerine göre 3 bin civarında çocuk cezaevinde tutuklu ve hükümlü durumunda olup anneleri ile birlikte cezaevinde kalmak zorunda olan 0-6 yaş aralığındaki çocuk sayısının ise 800 civarında olduğu tahmin edilmektedir.

Öte yandan, Türkiye'de binlerce çocuğun açlıkla yoksullukla mücadele ettiği, evsiz sokaklarda son derece zor koşullarda yaşam mücadelesi verdiği bilinmektedir. Devletin, çocukların sorunlarını görünmez kılmak adına gizlemeye dönük attığı adımlar, çocuklar için koruyucu tedbirleri almaktan ve sorumluluklarını yerine getirmekten oldukça uzak bir yerde durduğunun göstergesi olup çocukların en temel haklarının tehdit altında olduğu açıktır.

Yine başa dönmek ve çekincelerin yarattığı ayrımcılığa değinmek gerekirse; tekçi bakış açısının çocukların doğuştan gelen haklarının bu çekincelerle yok sayıldığının altını çizmekte yarar vardır. Bilindiği üzere Uluslararası Çocuk Hakları Sözleşmesi (ÇHS), dünyada çocuk haklarının kabulü ve tasdikine dair tarihte en geniş kabul gören insan hakları belgesidir. İlk kez 1989 yılında onaylanan sözleşme bugün iki ülke hariç BM üyesi bütün ülkeler tarafından onaylanmıştır ki, bu 191 ülkenin onayı anlamına gelmektedir. Türkiye'nin ise çekince koyarak kabul etmesinin hem niyet hem de sonuç açısından doğru değerlendirilmesi elzemdir. 17 inci, 29 uncu ve 30 uncu maddelere konulan çekincelerin manası: anadilinde eğitim ve kimlik haklarının yok sayılmasıdır.

Bahse konu maddelerin Türkiye'de çekince koyma gerekçesinin Kürt çocuklarının anadil haklarının kullanımını engellemeye dair olduğu şüphesizdir. Her ne kadar Türkiye Lozan Antlaşmasını dayanak alarak ÇHS'nin ilgili maddelerinde işaret edilen hakların sadece azınlıklara tanınmış olduğunu, bu nedenle Kürtlerin böyle bir hakkı olmadığını, çünkü Kürtlerin azınlık değil kurucu asli unsur olduğunu, Kürtlerin bu ülkenin esas evlatları olarak, herkes gibi kanunlar karşısında eşit olduklarını gerekçe göstermiştir. Ancak yasal düzenlemelerle mevcut pratikler; Türkiye'de bugün milyonlarca çocuğun anadillerinde eğitim alamadığının açık kanıtı olarak önümüzde durmaktadır.

Anadili kullanma hakkı bireyin doğuştan gelen temel haklarından. Bu hakkın kişinin benliği ile varlığı ile geçmişi ve geleceği ile doğrudan bağı yadsınamaz. Kaldı ki, bilimsel araştırmaların ortaya koyduğu üzere anadili eğitim dilinin dışında tutulan öğrenciler; gelişim sürecinin bir dönemini yitirme, sosyalleşmede eksiklik, kimlik bozulması, kültürel değerlerine katkıda bulunmama, çevreden izole olma, güvensizlik duygusu, kendisi ile ilgili konuşmaları olumsuz değerlendirme, uyumsuz olma, ötekileştirilme ve dışlanma, okul programını geriden takip etme, öğretmeni anlayamama ve kendini ifade edememe, alay konusu olma ve hor görülme gibi olumsuz durumlar yaşayabilmektedir. Bu olumsuz duygular içinde büyüyen çocukların örselendiği, çocukluktan gelen haklarını kullanamadığı, manevi açıdan zarar gördüğü hususları tartışmasızdır. Çocuğun üstün yararı ise hem ruhsal açıdan hem de çevresel açıdan sağlıklı bir ortamda, geçmişi ile kimliği ile dili ile kültürü ile bağlarını koparmaksızın yaşamını idame ettirmesini gerekli kılar.

Bir diğer husus ise çocukların kendi inanç sistemlerine göre yaşamasını engel kılan çekinceler ve buna bağlı oluşturulan mevzuattır. Son AIHM kararı da başvuru aile açısından çocuğu için zorunlu olan Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersinin müfredatının Sözleşme'nin ve AİHS'nin belirlediği; eğitim sisteminde, din dersleriyle ilgili çoğulculuk, nesnellik ve eleştirelilik koşullarının yerine getirilmemesi ve başvuru ailesinin ebeveyn olarak inançlarına saygı

gösterilmesini sağlayacak uygun bir yöntem sunulmaması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ne aykırılığı vurgulamıştır. Kişinin inanç özgürlüğü anayasal güvence altında olduğu halde Alevi çocuklar başta olmak üzere Sünni/Müslüman olmayan diğer halklardan çocuklar kendi inanç ritüellerine göre bir yaşam tarzı oluşturamamaktadır. Bunun da sakıncaları pek çok alanda ortaya çıkmaktadır.

Bu bahisle, çocukların doğuştan gelen haklarının tam bir güvence altında olması için BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye konulan tüm çekinceler kaldırılmalı ve çocukların maruz bırakıldıkları mağduriyetler giderilmelidir.

MADDE GEREKÇELERİ

MADDE 1- Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ardından her yıl 20 Kasım tarihi, Dünya Çocuk Hakları Günü olarak kabul edilmektedir. 9 Aralık 1994 tarihli ve 4058 sayılı TBMM Uygun Bulma Kanunu uyarınca taraf olmuş ve anılan Sözleşme **Türkiye** açısından onay belgelerinin BM Sekretaryası'na tevdi edilmesini müteakip 4 Mayıs 1995 tarihi itibarıyla yürürlüğe girmiştir. Ancak Türkiye; 17 inci, 29 uncu ve 30 uncu maddelere çekince koyarak kabul etmiştir. Sözleşme'nin 17 inci maddesinde yer alan ve çocukların kitle iletişim araçları ile gelişimlerinin uygun koşullarda sağlanmasına ve anadilini öğrenmesine yönelik düzenlemelere konulan çekince; çocuğun kendi öz benliği ile ilintili her türlü bağdan yoksun bırakılmasının tezahürüdür. Yine *“çocuğun kişiliğinin, yeteneklerinin, zihinsel ve bedensel yeteneklerinin mümkün olduğunca geliştirilmesi; insan haklarına ve temel özgürlüklere, saygısının geliştirilmesi; çocuğun ana-babasına, kültürel kimliğine, dil ve değerlerine, çocuğun yaşadığı veya geldiği menşe ülkenin ulusal değerlerine ve kendisinininkinden farklı uygarlıklara saygısının geliştirilmesi; çocuğun, anlayışı, barış, hoşgörü, cinsler arası eşitlik ve ister etnik, ister ulusal, ister dini gruplardan, isterse yerli halktan olsun, tüm insanlar arasında dostluk ruhuyla, özgür bir toplumda, yaşantıyı, sorumlulukla üstlenecek şekilde hazırlanması; doğal çevreye saygısının geliştirilmesi”* hükümlerini kapsayan 29 uncu ve *“soya, dine ya da dile dayalı azınlıkların ya da yerli halkların varolduğu devletlerde, böyle bir azınlığa mensup olan ya da yerli halktan olan çocuk, ait olduğu azınlık topluluğunun diğer üyeleri ile birlikte kendi kültüründen yararlanma, kendi dinine inanma ve uygulama ve kendi dilini kullanma hakkından yoksun bırakılamaz.”* hükmünün yer aldığı 30 uncu maddeye konulan çekinceler; çocuğun doğuştan gelen haklarının ve dolayısıyla benliklerinin yok sayılmasının açık izahıdır. Çocuğun üstün yararının korunması, bu çekincelerin kaldırılması ile mümkündür.

MADDE 2- Yürürlük maddesidir.

MADDE 3- Yürütme maddesidir.

**BM ÇOCUK HAKLARINA DAİR SÖZLEŞMEDE YER ALAN ÇEKİNCELERİN
KALDIRILMASI HAKKINDA KANUN TEKLİFİ**

MADDE 1- Birleşmiş Milletler ocuk Haklarına Dair Sözleşmenin 17 inci, 29 uncu ve 30 uncu maddesi üzerindeki çekinceler kaldırılmıştır. Sözleşme bir bütün olarak onaylanarak çekince bulunan maddelerin de yayınlanması için Cumhurbaşkanıya yetki verilmiştir.

MADDE 2- Bu Kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

MADDE 3- Bu Kanun hükümlerini Cumhurbaşkanı yürütür.